

VALENTINAS SKARŽAUSKAS: ŽMOGUS SU AMŽINAI JAUNA ŠIRDIMI

Technikos mokslų daktaras docentas V. Skaržauskas savo gyvenimą susiejo su Vilniaus Gedimino technikos universitetu. Mėgstamas dėstytojas, mylimas kolega, nuoširdus pašnekovas. Žmogus, iš kurio galima pasimokyti išminties, optimizmo, drąsos, gebėjimo net sunkią akimirką nenuleisti rankų. Apie tai šis, jubiliejinis, interviu.

Sauliaus Lukės nuotrauka

Daiva Norkienė

Bėgant metams vaikystės prisiminimai vis ryškesni ir šiltesni. Turbūt kiekvienas pasakytų: kol gyvi tėvai, išsaugome ir vaiko statusą. O jei širdis linksma, nesvetimos išdaigos bei pokštai, tai ir žmogaus amžius nepasiduoda kalendoriaus lapelių spaudimui. Tad, būdamas vis dar jaunas, bet jau daug patyręs, pasidalykite prisiminimais apie prieš šešias dešimtis metų prasidėjusias gyvenimo kelio ištakas.

Mama pagimdė mane Panevėžio ligoninėje, nors tuo metu tėvai gyveno Surdegyje, dabartiniame Anykščių rajone. Vaikystė bėgo pieninėse, nes 1956 metais tėtis buvo paskirtas Ramygalos sviesto gamyklos vyriausiuoju buhalteriu. Mama rūpinosi vaikais (sesuo Aldona gimė 1953 m., brolis Regimantas – 1962 m.). Duonos netrūko. Pamenu, net nugaros skausmą teko prasimanyti, kad kuo mažiau spirgų ir riebaus padažo košėn pakliūtų – jaučiausi šiek tiek per pilnas. Prisimenu, svajojau tapti kroviku, nes tik tuo atveju buvo galima pasivažinėti sunkvežimiu... Dar keletas štrichų vaikystės paveiklui: žaidimai tik tarp berniukų; maudynės baseine ir Upytėje; žiemą – ledo ritulys. Geriausias draugas 6 mėnesius – dviratis, kuriam į stipinus įtaisius tamprią vielą „atsirado“ motoras, o prie багаžinės prikabinus grėblį – tikras motociklas, paliekantis dulkių debesį. Dar su vaikais mėgome rinkti kaulus. Už tvartų, pašalėse po žiemos daug jų pasirodydavo, o antrinių žaliavų supirkimo punkte už šį turtą „neblogai“ mokėjo – pridavę galėdavome traukti tiesiai į parduotuvę saldinių... Pame-

nu ir sunkų mokyklinį portfelį knygoms, kuris, tiesą sakant, buvo tėvo. Didžiulis, buhalterinis ir sunkiai valdomas. Kai tėtis baigė Kauno ekonomikos technikumą ir pradėjo dirbti Panevėžio statybos trešte vyr. buhalterio pavaduotoju bei vyr. buhalteriu, su šeima persikėlėme į Panevėžį, šiame mieste baigiau 6-ąją vidurinę mokyklą. Su Vladu Cybu penkerius metus sėdėjome viename suole; jo tėvas buvo siaurojo geležinkelio Panevėžys–Anykščiai šilumvežio mašinistas ir mus tame šilumvežyje nuveždavo grybauti. Aktyviai dalyvavau mokyklos turizmo būrelyje, fotografavau dėdės dovanotu fotoaparatu, sportavau, treniravausi sporto mokyklos lengvosios atletikos sekcijoje. Buvau daugiakovininkas bei trišuolininkas, mokykloje „palikęs“ 6 lengvosios atletikos atskirų rungčių rekordus.

O paskui – tikslus šuolis į Jūsų gyvenimo universitetą VISI/VGTU? Juk 1969 metais įstojęs į Vilniaus inžinierinį statybos institutą (VISI), kurį baigėte su „labai gerai“ įvertintu diplomu, likote dirbti asistentu Statybinės mechanikos katedroje, organizavote studentų statybos būrius Vokietijoje (tuometėje VDR) dirbote zoninio štabo vyr. inžinieriumi Jakutijoje...

Prisimenu, kaip įstojęs į pramoninės ir civilinės statybos specialybę susipažinau su PCS-9/2 grupės kuratoriumi, tuomet dar aspirantu Juozu Atkočiūnu. Tik tada sužinojau, kad ir jis, kaip kadaise aš, mokėsi Ramygalos vidurinėje mokykloje. Mokiausi gerai, vienerius metus

Su seneliu ir sesute Aldona mėgstamuose ratukuose, apie 1960 m.

Vasaros atostogų metu įsidarbino kroviku, kad galėtų su vairuotoju važinėti išsvajotą sunkvežimiu, 1967 m., 10 klasė

Autoportretas. 8 klasėje dėdė klebonas padovanojo fotoaparata su visa įranga, 1968 m.

Studentai. Su kurso draugu Adolfu Juršiu

1968 m. sporto varžybos Pasvalyje

Lapkričio 7 d. demonstracija prie Respublikinės bibliotekos. Boleslovas Skliutas, Algis Gudaitis, Valentinas Skaržauskas, Česlovas Mickevičius

Prie bendrabučio Bistryčios g. su kursiokais Algju Strazdu ir Vygantu Jasėnu

Bendrabučio butas. Bistryčios g.

Visiems to meto studentams žinomas darbas kolūkyje

Paskutinis skambutis, 1973 m. gruodis. Vyr. dėstytojas Juozas Atkočiūnas, prof. Antanas Kudzyš, doc. Algirdas Valentinavičius, doc. Viktoras Krušinskas

1985 m. sveikinant VISI rektorių prof. A. Čyrą, suteikus jam akademiko vardą. Vyr. dėstytojas V. Skaržauskas, doc. Mindaugas Leonavičius, vyr. dėstytojas Rimantas Kačianauskas, asist. Romualdas Baušys, doc. Stanislovas Kalanta, asist. Alfonsas Daniūnas

1974 m. vasara. Su mama ir broliu Regimantu karinėje stovykloje Karmėlavoje

Asistentas Valentinus Skaržauskas 1979–1983 m.

Pasitarimas Statybinės mechanikos katedros vedėjo doc. Antano Krutinio kabinete. Asistentai Valentinus Skaržauskas ir Liudvikas Rimkus, doc. Antanas Krutinis, doc. Juozas Žukas, doc. Kęstutis Vislavičius, aspirantas Nerijus Žukas

1984 m. gegužės 28 d. PCS-9 kurso absolventų susitikimo metu sodinamas ažuoliukas prie VISI Centrinų rūmų

Tebesos universitetas

Pasas dirbant Alžyre

Tebesos universitetas. Su kolegomis iš tarybinės dėstytojų misijos Alžyre. 1990 m.

Alžyras. Džemila. Prie romėnų statytų vartų

Rita Skaržauskienė su Alžyre nu-megztų megztinių kolekcija

gyvenau bendrabutyje Giedrio g. 5, kur kambariuose buvo po 10–15 lovų. Prisimenu, vienas mano kaimynų buvo Adolfas Juršys, dabartinis UAB „Utenos vandenys“ direktorius... Antrame kurse persikėlėme į naują bendrabutį Bistryčios g. 9. Bendrabučio gyvenimas turėjo savo privalumų: visi buvome vienodai pagal tarybinių laikų sąlygas aprūpinti, neišlepinti, atsirado daugiau pažinčių, ugdėmės kolektyvinių ir individualių studijų įpročių. Tiesa, ir žalingų įpročių ne visi išvengdavo...

VISI buvo jauna aukštoji mokykla, dalis dėstytojų atvažiavo iš KPI. Iš mūsų kurso keletas gavome paskyrimus dirbti VISI: pirmūnų pirmūnas Gintautas Bivainis, Gintaras Jankauskas, Rimantas Gruodis ir aš. Nors tikėjaisi būti paskirtas į Panevėžio statybos trestą, likimas lėmė kitaip. Pasitariau su kuratoriumi, tėvais ir susitariau su paskyrimu dirbti VISI Statybinės mechanikos katedroje asistentu (atlyginimas buvo 125 rb). Pirmieji metai buvo sunkūs, krūvis didelis, kiekvienam užsiėmimui reikėdavo kruopščiai ruoštis. Dėščiau ne vienam garsiam šių dienų kelininkui ir kai kuriems dabartiniams VGTU darbuotojams. 1976 m. įstojau į VISI aspirantūrą Statybinės mechanikos katedroje, kuriai vadovavo prof. Aleksandras Čyras. Čia buvo kuriami nauji statybinės mechanikos skaičiavimo metodai. Vadovaujant A. Čyrui, gilinausi į tampriųjų-plastinių konstrukcijų optimizacijos problemas. Aspirantūrą sėkmingai baigiau 1979 metais ir iki 1983 metų dirbau asistentu Statybinės mechanikos katedroje. 1982 m. VISI įgijo teisę organizuoti gynimus specializuotoje regioninėje Statybinių konstrukcijų taryboje. Tų metų birželį su Rimantu Kačianausku apgynėme technikos mokslų kandidato disertacijas, daktaro laipsnį VAK Maskvoje patvirtino po pusmečio. Netrukus pasirodė pirmieji mano metodiniai nurodymai „Arkų skaičiavimas matricine forma“. Padėdavau doc. K. Vislavičiui organizuoti Statybos fakulteto sporto šventes Aukštadvaryje. 1983–1986 m. buvau Statybinės mechanikos katedros vyr. dėstytojas. 1986–1989 m. ėjau docento pareigas, 1989 m. gavau docento atestatą. Buvau Statybos fakulteto vyr. kuratorius. Kėliau kvalifikaciją Maskvos ir Leningrado inžineriniuose institutuose. 1984 m. gegužę organizavau savo PCS-9 kurso absolventų susitikimą VISI ir drauge pasodinome ažuoliuką prie Centrinų rūmų. Jis ir dabar matyti iš „Arkos“ kavinės, tiesa, jau virtęs tikru ažuolu, šiek tiek gožiamu aukštesnių pušų.

Pastatyti namą, pasodinti medį... Tikram vyrui privalomų darbų pradžia atlikta. Tačiau dar reikėjo užauginti sūnų. O prieš tai – sutikti didžiąją gyvenimo meilę. O apie Jūsų ir žmonos Ritos ypatingą ryšį žino ir jūsų bendražygiai. Jie sako, kad Skaržauskai visur kartu: ir teatre, ir varžybose, ir koncertų salėse.

1979 metais vedžiau Ritą Šimkevičiūtę, kilusią nuo Svėdasų, iš mano gimtojo Anykščių rajono. Rita Vilniuje gyveno tame pat name kaip ir aš, o ir dirbo ji VISI Skaičiavimo centre, kur aš dažnai lankydavausi. 1980 metais gimė sūnus Andrius. Vėliau jis baigė Vilniaus Gedimino technikos universitetą, šiuo metu darbuojasi informatikos srityje.

Kaip atsidūrėte Alžyre, kur būta akimirų, apie kurias išgirdus ir dabar šurpas suima? O juk su Jumis dalį laiko tolimoje šalyje praleido sūnus ir žmona.

1987 metais VISI administracija pasiūlė užpildyti dokumentus išvykti dėstyti į Alžyrą. Tai padarėme kartu su Algirdu Notkumi. Tuometė TSRS aukštojo mokslo ministerija pritarė mūsų kandidatūroms, pasirūpino prancūzų kalbos kursais. Kadangi prancūzų kalbos buvau pramokęs mokykloje, nebuvo problema sėkmingai baigti tuos kursus, kuriuose buvo dirbama atskirai su kiekvienu kursantu. Be to, apie 60 dėstytojų iš Leningrado, Maskvos ir Kijevo 1,5 mėn. tobulinome prancūzų kalbos žinias Monpeljė mokymo ir audiovizualiųjų tyrimų centre. Tai buvo pirmoji mano išvyka į Prancūziją per Paryžių.

1989-ųjų metų rugsėjis ir spalvis atnešė daug nežinios dėl būsimojo darbo kontrakto Alžyro Liaudies Demokratinėje Respublikoje. Be to, kilo dvejojimai, nes Lietuvoje jau radosi Sąjūdis. Pagaliau sutartis buvo sudaryta su tuometiniu visasąjunginiu susivienijimu „Sojuzvnešobrazovanije“, o 1989 m. lapkričio 4 d. su Rita jau buvome Tebesoje, mieste Alžyro rytuose prie Tuniso sienos, 250 km nuo Viduržemio jūros Sacharos dykumos link. Žmona Rita ten dirbti negalėjo, tad jai teko rūpintis buities reikalais. Kadangi Alžyre buvo daug gražių ir nebrangių siūlų, Rita laisvalaikio mezgė. Pirmiesiems metams baigiantis jau turėjo numezgusi 18 įvairiausių drabužių – ir saviems, ir lauktuvėms. Kai pabrango siūlai ir maistas, mezgė mažiau, tačiau labai išradingai rūpinosi šeimos „maisto programa“. Natūralaus pieno Alžyre nebuvo – tik iš miltelių. Tačiau kažkur gavusi raugo, Rita įsigudrino ir tokį pieną rauginti, net gaminti iš jo varškę... Nors vidutinė metinė oro temperatūra Alžyre 10 laipsnių, vasaromis būdavo tokių karščių, jog negalėdavo kilti ir leistis lėktuvai – oro uostų danga buvo labai minkšta. Vasaromis, per patį karštymetį, grįždavome į Lietuvą atostogų. Trečiaisiais metais Alžyran nusivežėme ir sūnų Andrių, kuriam ten labai patiko. Tik grįžęs sūnus eksternu išlaikė mokyklinius egzaminus Svėdasų vidurinėje mokykloje.

Alžyre dirbau su bakalaurlantais ir magistrantais, vadovavau jų baigiamiesiems darbams. Tebesos universitete įdiegiau VISI Statybinės mechanikos katedroje sukurta mokomąją įrašų ir poslinkių skaičiavimo programą, naudojant baigtinių elementų metodą... O dėl pavojų. Su tiesioginiais nesusidūrėme, o štai nerimą keliančių pranešimų sulaukdavome. Kai Europoje prasidėjo nesutariai tarp bosnių ir serbų, musulmonai sujudė ir Afrikoje. Vieną naktį už 100 km nuo Tebesos miesto esančioje elektrinės statybvietėje (elektrinę statė serbai) buvo nužudyta per 40 serbų. Miegantiems vyrams perpjautos gerklės. Ši šurpi žinia pasiekė diplomatiniais kanalais. Mums buvo patarta pasirūpinti savo saugumu, vengti bet kokių veiksmų ar žodžių, kurie galėtų suerzinti vietos gyventojus. Vis dėlto su arabais mūsų santykiai buvo ištis draugiški. Tiesa, žmona į miestą eidavo tik su manimi. Ne todėl, kad galėjo kilti jai pavojus. Greičiau priešingai – šviesiaplaukė mėlynakė europietė buvo „pavojinga“ arabams, kurie norom nenorom lydėdavo ją žvilgsniais. O dalį veido ir kūną slepiančios aprangos mano žmonai nepardavė net kaip suvenyro – ne musulmonė neturėjo teisės tokį apdarą vilkėti.

Iš Alžyro grįžote 1992-aisiais. Kai buvęs TSRS bankas vėluodamas gražino Jūsų uždirbtus pinigus, šie buvo tiek nuvertėję, kad įsigijote buitines technikas ir „Moskvich“,

*VISI darbuotojų sporto varžybos 1983 m.
gegužės 17 d.*

Aukštadvaris, 1981 m. birželio 1 d. Vežimą stumia Medžiagų atsparumo katedros darbuotojai

Aukštadvaris, 1998 m.

*„Drugelių gaudytojas“. Aukštadvaris,
2005 m.*

Aukštadvaris, 1985 m. birželio 1 d. Viktoras Dulmanas, Juozas Žukas, Liudvikas Rimkus su dukrele Aiste, sesuo Aldona Skaržauskaitė, Valentinas Skaržauskas ir Rita Skaržauskienė

Švenčiant 60-metį. Su sūnumi Andriumi ir žmona Rita

nors Alžyre dirbę Jūsų pirmtakai susitaupydavo net prabangiems to meto automobiliams „Volga“... Kaip savo klajoklį sūnų priėmė universitetas?

Į Lietuvą grįžome 1992 m., kai teisinė bazė jau buvo pasikeitusi, dėstytojams prieš vasarą buvo skelbiami konkursai, jie praėjo atestacijos. Tad aš likau be darbo. Sesuo Aldona atsitiktinai perskaitė laikraštyje skelbimą, kad reikalingas vyrukas, mokantis prancūzų kalbą ir galintis vairuoti automobilį. Pasirodo, tokio asmens ieškojo Vilniuje besikurianti Prancūzijos ambasada. Taip tapau karinio atašė ir jo adjutanto padėjėju bei laikraščių vertėju į prancūzų kalbą. Darbas man patiko, atlyginimas irgi. O kai prasidėjus naujiesiems mokslo metams buvo paskelbtas papildomas konkursas docento 0,25 etatui antraeilėse pareigose Statybinės mechanikos katedroje, aš vėl grįžau į universitetą. Prancūzai išleisdavo penktadieniais vakarop 4 paskaitų ir pratybų valandoms. Tai buvo labai šaunu, nes užtikrino pedagoginio stažo kaupimąsi.

Rita, iki išvykimo į Alžyrą dirbusi Skaičiavimo centre, įsidarbino universitete Doktorantūros skyriaus vedėja, kur dirbo iki 1995-ųjų sausio, kai perėjo į Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūrą „LATGA-A“. Prancūzijos ambasadoje dirbau 6 metus (dvi karinių atašė kadencijas) iki 1998 m. rugpjūčio. Tačiau mokslinė prasme mano karjera nukentėjo, nes iš 16 metų po disertacijos gynimo dešimt metų aš praleidau ne universitete, ne katedroje (1 metai prancūzų k. kursuose Leningrade, 3 metai Alžyre ir 6 metai Prancūzijos ambasadoje). 1998 m. naujasis VGTU mokslo prorektorius Rimantas Kačianauskas pasiūlė pagalvoti apie darbą universiteto administracijoje, pakeičiant į pensiją susiruošusį Doktorantūros ir habilitacijos skyriaus vedėją Gintautą Vasionį. Įvertinęs, kad buvau praradęs tam tikrą „tempą“ mokslinėje veikloje, sutikau. Žinoma, tai buvo naujas iššūkis, teko susipažinti su Aukštojo mokslo teisiniais dokumentais, po to – ir pačiam kurti įvairių vidaus dokumentų formas, nuostatus ir tvarkas, organizuoti doktorantūros procesą ir disertacijų gynimus. Ėjau Mokslo direkcijos direktoriaus Romo Tamošaičio pavaduotojo pareigas, dirbau docentu 0,25 etato Statybinės mechanikos katedroje. 2000 m. rudenį buvau apdovanotas VGTU universitetinio dešimtmečio medaliu. Kai universitete buvo pradėta dėstyti Civilinės statybos studijų programa prancūzų kalba, vienai grupei Statybinę mechaniką dėsciau ištisus du semestrus. 2002 metais ėmiau dirbti 0,5 docento etato Statybinės mechanikos katedroje. 2003 m. Mokslo prorektoriumi tapo prof. Raimundas Kirvaitis, o po metų buvau paskirtas į VGTU Mokslo direkcijos direktoriaus pareigas. Prasidėjo naujas, sunkiausias mano gyvenime, etapas. Reikėjo skaityti naujus ŠMM ir LMT teisinius dokumentus, rengti VGTU dėstytojų ir mokslo darbuotojų kvalifikacinių reikalavimų tvarkos aprašus, medžiagą rektorato ir Senato posėdžiams, kai ką dar nuveikti doktorantūros srityje, spręsti bendruosius Mokslo direkcijos darbo klausimus, atstovauti universitetui mokslo klausimais LMT ir ŠMM, kuruoti mokslo renginius universitete, diegti mokslo produkcijos elektroninę apskaitos sistemą, teikti konsultacijas atestacijos klausimais, mokslo prorektoriumi teikti pirmines įvairių dokumentų versijas, formuoti VGTU mokslo direkcijos informacinius leidinius, rašyti straips-

nus į „Inžineriją“, „Gedimino universitetą“, teikti medžiagą Vidaus ir valstybės kontrolės auditui. O dar – organizuoti VGTU administracijos komandas bendruomenės šventei Aukštadvaryje, „Protų mūšio“ konkursams... Ir, žinoma, lankyti garbingo amžiaus mamą ir tėvą, gyvenančius Panevėžyje, uošvį, gyvenantį Anykščių rajone, Svėdasuose, kur visada laukdavo ūkio darbai. 2007 metais suorganizavau Skaržauskų giminės susitikimą Anykščių rajone, atnaujinau genealoginį medį.

Amžinas lėkimas – tikra XXI amžiaus rykštė. Taip pasakytų bet kuris medikas. Kur tai gali nuvesti, anksčiau ar vėliau sužino kiekvienas „darbomanas“. Ką apie tai galvojate Jūs?

Papiežius Benediktas XVI yra pasakęs: „Turime saugoti save nuo pernelyg didelio aktyvumo pavojaus, nepriklausomai nuo užimamų pareigų, kadangi nesibaigiantys rūpesčiai gali širdį paversti akmeniu.“ Kokie teisingi šie žodžiai! Jau nuo 30 metų kentėjau dėl aukšto kraujo spaudimo, tačiau gerdamas 3–4 skirtingus vaistus palaikydavau gerą formą. O pastarąjį dešimtmetį prisidėjo antsvoris, nejudrus gyvenimo būdas, beveik kasdienis stresas darbe, siekis sukaupti tam tikrą produkcijos kiekį eilinei docento atestacijai per penkmetį... Pernai birželį jau pasireiškė pirmieji pavojaus pranašai: dusulys, prakaito pagausėjimas po fizinio krūvio. Matyt, jau ako kraujagyslės. Jau tada reikėjo atsiduoti daktarams iš Santariškių... Užsiregistravau 2010 liepos 10 dienai į kliniką „Kardiolita“. O iki konsultacijos likus dviem dienoms, kai viešėjau Svėdasuose, suėmė stiprūs širdies skausmai. Žmona iškviatė greitąją pagalbą, Anykščiuose konstatavo infarktą, ėmė tirpdyti krešulį, o vakarop reanimobilis nuvežė į Santariškes, kur operatyviai stentavo apie 70 proc. užakusią kraujagyslę.

Mokslininkas ir ligos patale – mokslininkas. Girdėjome, kad sutikote būti „bandomuoju triušiu“ – operuotį pagal tuo metu Lietuvoje naują metodiką.

Dėl infarkto kairiajame skilvelyje susiformavo aneurizma. Santariškių klinikose iš gydytojos sužinojau, kad atvykę amerikiečiai renka savanorius, sutinkančius eksperimentinei operacijai pagal naują, tuo metu dar tik kaip klinikinių tyrimų aprobuotą metodiką. Iki tol tokios operacijos buvo atliktos tik keliose Europos šalyse. Naujos metodikos plusas: jos metu nestabdoma širdies veikla, operacija trunka trumpiau nei įprastos. Operavo vienas žinomas Santariškių klinikų chirurgas, o keturi amerikiečiai medicinos specialistai stebėjo mūsų medikų darbą. Viskas vyko sėkmingai. Taip po 7 mėnesių gydymo, atostogų ir nedarbingumo šiemet žiemą atsisakiau Mokslo direkcijos direktoriaus pareigų. Mokslo prorektorius pasirūpino, kad turėčiau 0,5 etato vyr. vadybininko pareigas Doktorantūros skyriuje. Rūpinuosi daktarų registro formavimu, daktarų diplomų gamyba, doktorantūros posistemio VGTU informacinėje sistemoje daline priežiūra. Be to, dar dirbu 0,5 etato Statybinės mechanikos katedroje.

Gegužės 9 dieną man sukako 60 metų. Kaip greitai bėga laikas....

■